

בס"ד, כ"ט חשוון התשפ"ו

## זבחים ס"ז – עולה שנעשתה כחטאת

### שאלות:

1. ברוך כהן שוחט בטעות חטאת בראש המזבח, האם היא יכולה להפוך לעולה?

### המשך הדיון על מעילה בעולה שהוקרבה כחטאת

הגמרא ממשיכה את הדיון מהדף הקודם בין רבי אליעזר לרבי יהושע, אחרי שרבי יהושע טען שעולה ששונתה לחטאת מאבדת את דין המעילה שלה כי "שינה את שמה לדבר שאין בו מעילה".

- רבי אליעזר: מביא ראיה מקדשי קדשים שנשחטו בדרום (שלא במקומם) לשם קדשים קלים (שבבשרם אין מעילה). למרות השינוי לדבר שאין בו מעילה, עדיין יש בהם מעילה.
  - דחיית רבי יהושע: הוא דוחה את הראיה. בקדשים קלים יש "צד של מעילה" (באימוריהם), ולכן זה לא דומה לעולת העוף ששונתה לחטאת העוף, שכולה היתר ואין בה צד של מעילה.
  - הוויכוח בגרסת הברייתא: הברייתא מציגה את הויכוח בצורה מורחבת יותר, שבו רבי אליעזר מביא ראיות מאשם ששונה לשם שלמים, ורבי יהושע דוחה כל ראיה בטענה שתמיד חסר שינוי כלשהו (פעם שינוי מקום, פעם שינוי מעשה).
  - רבא שואל למה רבי אליעזר לא הביא ראיה שלימה מאשם ששונה בו גם השם, גם המקום וגם המעשה.
  - ומסקנת הגמרא היא שהסיבה היא שרבי אליעזר הבין בעצם את הטעם האמיתי של רבי יהושע, כמו שהסביר רב אדא בר אהבה: הסיבה שאין מעילה היא לא בגלל פרטי השינוי, אלא בגלל עיקרון מהותי – ברגע שהכהן מולק סימן אחד בעולת העוף (שנעשית למטה ולשם חטאת), היא "נמשכת ונעשית חטאת העוף". כלומר, היא משנה את מהותה והופכת לחטאת לכל דבר, ולכן אין בה מעילה.
  - הגמרא שואלת: אם ככה, האם גם המקרה ההפוך נכון? האם חטאת העוף שנעשתה למעלה כמעשה עולה, "תימשך ותהפוך לעולת העוף"?
  - הגמרא מעלה אפשרות שכן, גם במקרה ההפוך רבי יהושע יחלוק ויכשיר. ואף על פי שרבי יוחנן אמר "כך היא הצעה של משנה" (כלומר, נוסח המשנה מדויק), ייתכן שהמשנה לא פירטה את מחלוקתו גם במקרה הזה כי זה אותו עיקרון.
  - רב אשי חולק על האפשרות הזו, ומסביר שיש הבדל מהותי בין המקרים:
  - עולה שהופכת לחטאת: זה אפשרי, כי מליקת סימן אחד היא פעולה שלמה וכשרה עבור חטאת העוף. לכן, לפני שהעולה נפסלת, היא מספיקה להפוך לחטאת כשרה.
  - חטאת שהופכת לעולה: זה לא אפשרי. ברגע שהכהן מולק את הסימן הראשון "לשם עולה" למעלה, הוא פוסל את החטאת מיד בגלל "שינוי השם". קורבן שכבר נפסל לא יכול "להימשך" ולהפוך לקורבן כשר מסוג אחר.
2. זהבית צריכה להביא זוג יונים לקרבן יולדת, היא לא זוכרת מי מהן חטאת ומי עולה, מה עושים?

## בירור שיטת רבי יהושע לאור משניות ממסכת קינין

הגמרא מביאה סדרה של משניות ממסכת קינין (העוסקת בקורבנות עוף שהתערבבו) כדי לברר את שיטת רבי יהושע.

○ **מקרה א': חטאת לרחל ועולה ללאה:** שתי יולדות, רחל ולאה, היו צריכות להשלים את חובתן (זוג ציפורים אחת לחטאת ואחת לעולה). רחל כבר הקריבה את עולתה וצריכה חטאת, ולאה כבר הקריבה את חטאתה וצריכה עולה. הן הביאו קן (זוג) משותף, וקבעו איזו יונה לחטאת ואיזו לעולה, אבל העופות התערבבו.

▪ המשנה אומרת שאם הכהן הקריב את שתי היונים למעלה (כעולה), העולה כשרה והחטאת פסולה. אם הקריב את שתיהן למטה, החטאת כשרה והעולה פסולה. אם הקריב אחת למעלה ואחת למטה, שתיהן פסולות, מחשש שהחטאת עלתה למעלה והעולה ירדה למטה.

▪ **הקושיה:** למה במקרה האחרון שתיהן פסולות? הרי גם אם העולה של לאה קרבה למטה, לפי רבי יהושע היא הייתה צריכה "להימשך" ולהפוך לחטאת עבור רחל!

▪ **התירוץ:** העיקרון של רבי יהושע נאמר רק על קורבן של אדם אחד. אי אפשר להפוך עולה של לאה לחטאת של רחל.

○ **מקרה ב': שלוש קינים מעורבבות:** שתי נשים היו צריכות להביא יחד שלושה קורבנות עולה ושלושה קורבנות חטאת (כי היה עליהן חוב של שתי קינים למשל גם יולדת וגם זבה) והם כבר הקריבו חלקית. והן הביאו שלוש קינים: "מפורשת" (ידוע של מי העולה ושל מי החטאת), "מפורשת חלקית" (ידוע מה עולה ומה חטאת, אבל לא של מי), ו"סתומה" (לא ידוע כלום).

▪ **דין המשנה:** אם הכהן הקריב מכל קן יונה אחת למעלה ואחת למטה, רק הקן ה"סתומה" כשרה, ומתחלקת בין הנשים.

▪ **הקושיה:** למה שאר הקינים פסולות? הרי גם אם עולה מהקן ה"מפורשת חלקית" קרבה למטה, כיוון שהיא בשותפות, היא הייתה צריכה "להימשך" ולהפוך לחטאת, לפי רבי יהושע!

○ הגמרא מעלה אפשרות שהמשנה הזו היא לא כדעת רבי יהושע, אבל אז מביאה ראייה ממשנה ארוכה האחרונה במסכת קינים (שבה רבי יהושע מוזכר במפורש), להוכיח שסתם משניות במסכת קינין הן כשיטתו. לאור זה, הגמרא בדף הבא מציעה תירוץ אחר: שרבי יהושע אמר, שעולה "נמשכת ונעשית חטאת", רק כדי **להוציאה מדין מעילה**, אבל היא לא באמת הופכת לחטאת כשרה שניתן לצאת בה ידי חובה.

3. גדי כהן לא זוכר אם הוא הקריב את הקן של רבקה, כעולות או כחטאות מה עושים?

## ההוכחה ממסכת קינין שסתם משנה היא כרבי יהושע

כדי להוכיח שסתם משנה בקינין היא כדעת רבי יהושע, הגמרא מביאה כהוכחה משנה ארוכה ומורכבת מסוף מסכת קינין. למרות שההוכחה עצמה פשוטה ומגיעה רק בסוף המשנה, הגמרא מביאה את כל המשנה בגלל ההקשר.

- **המקרה במשנה:** אישה נדרה שאם תלד זכר, תביא "קן" (זוג עופות) לנדבה. לאחר מכן היא ילדה זכר, וכעת היא חייבת שני קינים: קן נדר (שהוא שתי עולות) וקן חובה של יולדת (שהוא חטאת אחת ועולה אחת). בסך הכל, עליה להביא 3 עולות ו-1 חטאת.
- **הטעות:** הכהן, שלא ידע את פרטי המקרה, חשב שהיא חייבת שתי קיני חובה, ולכן הקריב שתי עולות (למעלה) ושתי חטאות (למטה).
- **הסיבוכים:** המשנה שגולשת אל תוך הדף הבא מפרטת באריכות איך מתקנים את הטעות, והמצב מסתבך יותר ויותר ככל שרמת הספק גדלה:
  - אם היא לא פירשה את סוג העופות בנדרה (תורים או בני יונה), והביאה מין אחד, עליה להביא עוד פרידה אחת לעולה כי זה מה שחסר לה מתוך 3 העולות.
  - אם הביאה שני מינים, עליה להביא שתי פרידות נוספות לעולה (תור אחד ובן יונה אחד), כי אנחנו לא יודעים איזה מין שימש לקן החובה ואיזה לקן הנדר שבו נפסלה העולה.
  - אם היא פירשה את המין בנדר שלה (תורים או בן יונה) אבל לא זוכרת מה, היא צריכה להביא 3 או 4 פרידות נוספות (בתלות בזה אם מה שהיא הביאה עד עכשיו היה ממין אחד או משניים).
  - המצב מגיע לשיא המורכבות כאשר יש ספקות מרובים, ובמקרה קיצון היא צריכה להביא עד שבעה עופות נוספים (או שמונה לדעת **בן עזאי**) כדי לצאת ידי כל הספקות (רש"י מפרט למה משמש כל עוף נוסף).
- ההוכחה – המשנה מסיימת בדברי **רבי יהושע**, שמעיר על הסיבוך הגדול שנוצר מהטעות הראשונית, ואומר את הפתגם: "זֶהוּ שְׂאֵמְרוּ: קָשָׁהוּא חַי – קוּלוּ אֶחָד, וְקָשָׁהוּא מֵת – קוּלוּ שְׁבַע" (כמו איל שבחיייו יש לו קול אחד, ומפיקים מגופו כלי נגינה שונים אחרי מותו, ככה גם כאן, ככל שהיא כבר הביאה קורבנות והסתבכה, עכשיו צריכה להביא עוד יותר עופות). דבריו של **רבי יהושע** בסוף המשנה מוכיחים שהיא נאמרה לפי שיטתו, ושסתם משניות במסכת קינין הן כדעתו.